Yuliya Yarmashevich, Agnieszka Kozak,
Koło Naukowe Studentów Turystyki i Rekreacji
Akademia Bialska Nauk Stosowanych im Jana Pawła II

ŚCIEŻKI EDUKACYJNE W BIAŁOWIESKIM PARKU NARODOWYM JAKO ATRAKCJA TURYSTYCZNA NA PRZYKŁADZIE ŚCIEŻKI „POZNAJEMY TAJEMNICE LASU”

Streszczenie
Parki Narodowe należą do bardzo specyficznych destynacji turystycznych. Z uwagi na bogactwo walorów naturalnych przyciągają znaczne rzesze turystów, jednak ruch turystyczny w parkach napotyka liczne ograniczenia. Atrakcje turystyczne budowane na bazie ścieżek edukacyjnych mają wartość poznawczą a ich umiejscowienie w parkach narodowych generuje realizację celów edukacyjnych ale także przeżycia, emocje, wrażenia. W pracy, na podstawie literatury przedmiotu przedstawiono ścieżki dydaktyczne w Białowieskim Parku Narodowym jako ważną atrakcję turystyczną o szczególnym znaczeniu poznawczym i edukacyjnym ze szczególnym uwzględnieniem ścieżki „Poznajemy Tajemnice Lasu”.

Słowa kluczowe: Białowieski Park Narodowy, ścieżki edukacyjne, atrakcja turystyczna

Wstęp

Zdrowe środowisko i piękne krajobrazy przyczyniają się do długoterminowego rozwoju działalności turystycznej. Chętnie odwiedzanymi obszarami są te o szczególnych walorach przyrodniczych. Umożliwiają one turystom kontakt z przyrodą, jak również dostarczają wrażeń estetycznych. Parki narodowe i inne obszary chronione należą do najbardziej rozpoznawalnych i masowo odwiedzanych miejsc turystycznych. Turystyka stanowi jedną z najważniejszych funkcji parków narodowych. Umożliwia społeczeństwu odpoczynek na obszarach o wybitnych walorach przyrodniczych, jak również zapewnia miejsca pracy dla lokalnej ludności (Gałązka, 2016). Podstawowym powodem przyjazdu turystów do parku narodowego jest piękno przyrody, a także możliwość aktywnego wypoczynku.

W polskiej literaturze przedmiotu występują pojęcia: walor turystyczny i atrakcja turystyczna. W literaturze obcojęzycznej nie funkcjonuje pojęcie walor turystyczny a jego synonimem jest atrakcja turystyczna (tourist attraction).

Puszcza Białowieska pełni funkcje edukacyjne, turystyczne oraz naukowo-badawcze (Łuniewski, 2021). Już w latach 30 XX wieku na terenie Białowieskiego Parku Narodowego działało muzeum przyrodnicze, które prowadziło zajęcia stacjonarne i terenowe dla dzieci i młodzieży a także organizowało wystawy przyrodnicze, projekcje filmów i wycieczki. Jedną z atrakcji turystycznych o pogłębionym charakterze poznawczym są ścieżki edukacyjne (dydaktyczne) – popularna forma edukacji przyrodniczej w parku. Pierwsze ścieżki edukacyjne powstały w latach pięćdziesiątych XX wieku w Stanach Zjednoczonych, natomiast w Polsce w latach 70 XX wieku. Stanowią one ważny element zagospodarowania rekreacyjnego lasu, ważną formę edukacji leśnej i równie ważną atrakcję turystyczną.

Puszcza Białowieska, to kompleks leśny o obszarze 150 tys. ha położony po obydwu stronach granicy Polski i Białorusi. Powstał w 1932 r. i jest to jeden z dwóch najstarszych parków narodowych w Polsce i jeden z pierwszych w Europie. Transgraniczny obiekt Światowego dziedzictwa UNESCO Białowieża Forest jest atrakcją turystyczną w skali światowej. Białowieski Park Narodowy wpisany został na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, uzyskał też status światowego rezerwatu biosfery. Na terenie Parku Narodowego wyznaczono szlaki piesze i rowerowe oraz ścieżki edukacyjne.

Celem opracowania było ukazanie ścieżek edukacyjnych w Białowieskim Parku Narodowym na przykładzie ścieżki edukacyjnej Poznajemy Tajemnice Lasu, jako atrakcji turystycznej o szczególnym znaczeniu poznawczym i edukacyjnym.

Materiał i metoda

Praca ma charakter monograficzny. Została przygotowana w oparciu o literaturę przedmiotu badań oraz doświadczenie własne związane z użytkowaniem ścieżek dydaktycznych w parkach narodowych.

Atrakcja turystyczna

Trudno wyobrazić sobie turystykę bez systemu atrakcji turystycznych. Horne porównał turystę do pielgrzyma, którego biblią jest przewodnik turystyczny, i który widzi tylko to co powinien widzieć według przewodnika. Efektem tego jest sytuacja jakże trafnie opisana przez Deana Mac Cannella: „Jeżeli jedzie się do Europy, koniecznie trzeba zobaczyć Paryż, jeśli jedzie się do Paryża koniecznie trzeba zobaczyć Notre Dame, wieżę Eiffla, Luwr, jeżeli idzie się do Luwru koniecznie trzeba zobaczyć Wenus z Milo, i rzecz jasna Monę Lizę" (Derek, 2013, s. 3).

Pojęcie „atrakcje turystyczne" wprowadził do literatury fachowej Cohen w 1972 r. Od tego czasu powstało wiele definicji tego fenomenu. W lapidarny sposób ujmuje atrakcje Lundberg (1985) jako „cokolwiek, co

zaciekawia turystów"; takie rozumienie atrakcji podobne jest do naszego pojmowania waloru krajoznawczego. Pojęcie „atrakcje turystyczne" jest siłą rzeczy szerokie, obejmuje ono nie tylko elementy przyrody i kultury, ale np. poziom cen, postawy ludności miejscowej wobec turystów i turystyki, urządzenia turystyczne wraz z całą infrastrukturą techniczną (Podemski, 2004). W podobny sposób określa atrakcje turystyczne Lew (1987, s. 553), stwierdza on, że „atrakcje turystyczne obejmują wszystkie elementy, które skłaniają turystów do opuszczenia domu", włączając w to zarówno krajobraz, interesujące formy transportu, miejsca zakwaterowania, restauracje, warunki do uprawiania różnych form aktywności, jak i związane z nimi przeżycia. Wiele nowego wnosi do dyskusji nad istotą atrakcji turystycznych systemowa definicja McCannella (2002). Jego zdaniem atrakcja turystyczna jest empiryczną relacją pomiędzy turystą, widokiem (sight) a oznacznikiem (marker) – informacją dotyczącą miejsca (Kruczek, 2011).

Swarbrooke (1995) proponuje podział atrakcji na cztery grupy: naturalne atrakcje turystyczne, dzieła stworzone przez człowieka, ale w innym celu niż przyciąganie turystów, które z czasem stały się atrakcjami samymi w sobie, miejsca zaprojektowane i zbudowane od podstaw jako atrakcje, imprezy kulturalne, sportowe, religijne, festiwale, igrzyska olimpijskie itp. Inna klasyfikacja, zaproponowana przez Swarbrooke'a, to podział na atrakcje podstawowe (główny powód, dla którego odbywamy podróż i gdzie spędzamy większość czasu) oraz drugorzędne – te tak zwane atrakcje po drodze. Atrakcje mogą być różnicowane również ze względu na właściciela, zasięg, liczbę odwiedzających, położenie, wielkość, a także to, kto będzie potencjalnym klientem i jakie są jego oczekiwania.

Często atrakcjom towarzyszą tzw. tourist trap, czyli „pułapki turystyczne" – obiekty i działania mające wyciągnąć od turystów pieniądze (Kruczek, 2011) chociaż spełniają one warunki definicji atrakcji turystycznych. Atrakcje mają zazwyczaj doskonałą oprawę komercyjną – od usług hotelarskich i gastronomicznych po rozbudowany monstrualnie handel pamiątkami. Termin „atrakcja turystyczna" jest trudny do zdefiniowania z wielu powodów. Trudno jest określić liczbę odwiedzających, jaka jest potrzebna, aby dane miejsce uznać za atrakcję turystyczną. Kryterium pomocniczym stosowanym dla zaliczenia danego miejsca do atrakcji może być cel jego odwiedzenia (Swarbrooke, 2002). Problemy typowania i klasyfikacji są również skomplikowane ze względu na złożony charakter całego sektora atrakcji. Istniejące definicje, różnią się zarówno pod względem celów, podejścia dyscyplinarnego, jak i możliwości zastosowania w praktyce (Kruczek, 2011).

Polska literatura fachowa aż do ostatniej dekady XX w. unikała pojęcia „atrakcje turystyczne", nieliczne są też próby badania ich istoty i jakości. Podobnie jak w wypadku badań nad turystyką, również przedmiot badań jakim są „atrakcje turystyczne" bywa przedmiotem zainteresowania różnych

nauk. Atrakcje są przedmiotem zainteresowań zarówno nauk społecznych, są przedmiotem badań psychologów, socjologów czy pedagogów, jak i nauk ekonomicznych i przestrzennych (Kruczek, 2011).

Badania M. Gałązki przeprowadzone w 2015 roku dotyczące opinii respondentów na temat edukacji przyrodniczej w Białowieskim Parku Narodowym wykazały, że najczęściej odwiedzaną atrakcją turystyczną jest Rezerwat Pokazowy Żubrów. Wysokie notowania uzyskały również ścieżki edukacyjne „Szlak Dębów Królewskich", „Żebra Żubra" i „Miejsce Mocy" (Gałązka, 2016).

Ścieżki edukacyjne i edukacja przyrodnicza w Białowieskim Parku Narodowym

W granicach Białowieskiego Parku Narodowego udostępnionych jest kilkanaście ścieżek przyrodniczych dobrze wyposażonych w infrastrukturę turystyczną i edukacyjną. Poprowadzone są po najbardziej charakterystycznych i jednocześnie najciekawszych ekosystemach Parku. Przez tereny bagienne ścieżki wiodą po drewnianych kładkach, umożliwiających wygodne i bezpieczne poznawanie najcenniejszych fragmentów Puszczy Białowieskiej. Główną zaletą ścieżek wytyczonych w Białowieskim Parku Narodowym jest fakt, że zainteresowani sami mogą poznać część białowieskiej przyrody korzystając z opisów i udogodnień w postaci kładek – respektując przy tym surowy reżim ochrony Parku Narodowego.

Najbogatsze tradycje w zakresie edukacji przyrodniczej w polskich parkach narodowych posiada Białowieski Park Narodowy będący najstarszym obiektem tego typu w kraju. Popularność i atrakcyjność turystyczną zawdzięcza m.in. temu, iż obejmuje ochroną ostatni na Niżu Europejskim fragment pierwotnej puszczy z największą na świecie żyjącą na wolności populacją żubra, a także faktowi, iż jest obiektem przyrodniczym wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO (Gałązka, 2009). Głównymi odbiorcami edukacji przyrodniczej są dzieci oraz młodzież w wieku szkolnym, ponieważ to właśnie edukacja tej grupy od ich najmłodszych lat jest podstawą i warunkiem racjonalnego postępowania w duchu poszanowania przyrody oraz jej ochrony, zarówno w teraźniejszości, jak i w przyszłości. Kształtowanie szacunku do otaczającego świata przyrodniczego uwzględnia nie tylko zdobywanie wiedzy w zakresie użyteczności przyrody oraz ugruntowanie wiadomości o gatunkach roślin, zwierząt czy obiektach przyrody nieożywionej, lecz także wyrabianie postaw własnej odpowiedzialności za środowisko oraz otaczający świat (Greczuk, 2013).

Jedną z popularniejszych form edukacji przyrodniczej na obszarach chronionych są ścieżki edukacyjne (zwane także dydaktycznymi), które zaczęły powstawać już w latach 50. XX w. w Stanach Zjednoczonych. W Polsce pierwsze ścieżki tego typu pojawiły się w latach 70. XX w. a w 2015 r. na

terenie parków narodowych wyznaczonych ich było ogółem 1594 (Gałązka, 2016) Biorąc pod uwagę tematykę ścieżek, można je podzielić na monotematyczne (dotyczące przyrody ożywionej, nieożywionej, walorów historycznych czy kulturowych) oraz wielotematyczne (przyrodniczo-kulturowe, przyrodniczo-historyczne). Jednymi z ważniejszych obiektów służących edukacji przyrodniczej w parkach narodowych są powstające w Polsce, na wzór ośrodków angielskich i amerykańskich, centra edukacji. Pierwszy tego typu obiekt powstał w Ojcowskim Parku Narodowym w 1991 r., a do najprężniej działających w kraju zaliczają się ośrodki w parkach narodowych: Białowieskim, Bieszczadzkim, Kampinoskim, Pienińskim i Wielkopolskim. Białowieski Park Narodowy, jako pierwszy ustanowiony w Polsce obiekt tej kategorii, posiada najdłużej trwające i najbogatsze tradycje w zakresie działalności edukacyjno-przyrodniczej. Jednocześnie jest to jeden z najbardziej znanych parków narodowych w Polsce, zarówno wśród turystów krajowych, jak i zagranicznych. Tradycje edukacyjne w parku są bardzo bogate – już w latach 30. XX w. działało Muzeum Przyrodnicze prowadzące zajęcia dla dzieci i młodzieży, organizujące wystawy przyrodnicze, pokazy filmów oraz zajęcia terenowe. Obecnie turystyka przyrodnicza i edukacyjna są głównymi produktami turystycznymi Białowieskiego Parku Narodowego. Działalność edukacyjną w Białowieskim Parku Narodowym prowadzi Centrum Edukacyjno-Muzealne, w skład którego wchodzą Muzeum Przyrodniczo-Leśne oraz Ośrodek Edukacji Przyrodniczej. Muzeum poddane zostało całkowitej renowacji w 2001 r. To jedno z najnowocześniejszych muzeów wśród polskich parków narodowych z ekspozycją wykorzystującą innowacyjne technologie pozwalające na bliższe zapoznanie się ze środowiskiem przyrodniczym Puszczy Białowieskiej (Gałązka,2016). Spośród wszystkich udostępnionych do zwiedzania obiektów Białowieskiego Parku Narodowego największą popularnością wśród odwiedzających cieszy się Rezerwat Pokazowy Żubrów, który corocznie odwiedza przeszło 100 tys. osób. Nie mniejszym zainteresowaniem cieszy się Muzeum Przyrodniczo-Leśne, które od czasu renowacji w 2001 r. notuje coraz większą frekwencję odwiedzających.

Spośród odwiedzających Białowieski Park Narodowy około 4–5 tys. korzysta z oferty edukacyjnej Ośrodka Edukacji Przyrodniczej (OEP), uczestnicząc aktywnie w różnych formach edukacji przyrodniczej. W ostatnich latach ośrodek zrealizował w sumie ponad 230 imprez, a działalność obejmowała stałe formy programowe : zajęcia przyrodnicze dla dzieci i młodzieży z okolicznych przedszkoli i szkół, warsztaty dla młodzieży, spotkania, wykłady, prelekcje i seminaria dla kadry nauczycielskiej i innych pracowników związanych z działalnością edukacyjną oraz imprezy na zamówienie. Od wielu lat OEP organizuje cieszące się dużą popularnością imprezy cykliczne, jak np. coroczna wiosenna akcja ratowania płazów na drodze Białowieża–Pogorzelce, Sztafeta Obszarów Chronionych Województwa Podlaskiego,

Wystawa Grzybów, Festiwal Przyrody „Żubrowisko", Festiwal Nauki czy obchody Dnia Ziemi (http://www.bpn.com.pl).

Ważnym i atrakcyjnym elementem edukacji przyrodniczej w parkach narodowych są ścieżki edukacyjne (inaczej zwane dydaktycznymi, przyrodniczymi), których na terenie Białowieskiego Parku Narodowego wyznaczono 11. Ścieżki te pozwalają na samodzielne zapoznanie się z przyrodą parku, poznanie jego otoczenia oraz procesów przyrodniczych w nim zachodzących. Na ścieżkach prowadzone są również zorganizowane zajęcia edukacyjne z przewodnikiem, jednak odpowiednie oznakowanie, wyznaczenie kolejności zwiedzania, prezentacja eksponatów przyrodniczych i ich opisanie w postaci stacji-przystanków tematycznych pozwala na samodzielne korzystanie z nich.

Ścieżka edukacyjna to wytyczona, oznaczona trasa dydaktyczna w środowisku przyrodniczym umożliwiająca zdobywanie wiedzy i umiejętności samodzielnie lub z przewodnikiem. Pełni, jako atrakcja turystyczna, funkcję zarówno rekreacyjną, jak i dydaktyczną i poznawczą. Ścieżki służą kształceniu społeczeństwa w zakresie walorów i ochrony środowiska oraz kształtowania wrażliwości na otaczający świat przyrody.

Zgodnie z przyjętą definicją ścieżka jest atrakcją turystyczną, ponieważ tworzy ją triada: turysta, rdzeń, oznacznik (Łuniewski, 2021). Turysta czyli odwiedzający ścieżkę, nastawiony na zdobycia wiedzy, przeżycia, emocje. Rdzeń, czyli konkretne ścieżki przygotowane przez nadleśnictwa przy współpracy z Białowieskim Parkiem Narodowym. Nazwy ścieżek wskazują bezpośrednio lub pośrednio na główny element danej ścieżki stając się jej oznacznikiem: „Miejsce Mocy", „Krajobraz Puszczy", „Puszczańskie Drzewa", „Miodowa Ścieżka Edukacyjna", „Pod Dębami", „Szlakiem Orlika Krzykliwego", „Przez Trzy Zbiorowiska", „Poznajemy Tajemnice Lasu", „Żebra Żubra", „Złoty Szlak Eustachego" i inne.

Przy tworzeniu ścieżek wybrano interesujące elementy, odpowiednio przygotowano je do udostępnienia, a następnie oznakowano (Derek, 2013). Ścieżki edukacyjne mają różną długość i charakter. W zależności od potrzeb zwiedzających i edukujących się zapewniają odpowiednią infrastrukturę (kładki, wieże widokowe, tablice edukacyjne, wiaty, place zabaw dla dzieci, obrotowe słupki).

Edukacja przyrodnicza, jest jednym ze statutowych zadań Parków Narodowych. Istniejący od 90 lat Białowieski Park Narodowy działalność edukacyjną rozpoczął u zarania swoich dziejów. Nie była to na początku edukacja ekologiczna w dzisiejszym rozumieniu, ale już od lat 30-tych XX wieku Muzeum Przyrodnicze BPN „edukował" polskie społeczeństwo poprzez wystawy przyrodnicze i przyrodniczo-etnograficzne. Bardzo duże zasługi na tym polu położył drugi dyrektor BPN – prof. Jan Jerzy Karpiński, który był doskonałym popularyzatorem przyrody (http://www.bpn.com.pl). Ośrodek

Edukacji Przyrodniczej Białowieskiego Parku Narodowego, nazwany imieniem prof. J. J. Karpińskiego został uruchomiony w 1996 roku w odrestaurowanym dzięki dotacji NFOŚiGW zabytkowym budynku. W następnym roku budynek został doposażony w niezbędny sprzęt i pomoce dzięki kolejnej dotacji NFOŚiGW oraz dotacjom i darowiznom pochodzącym z: Ambasady Królestwa Holandii, Ambasady Królestwa Danii, Amerykańskiego Korpusu Pokoju. W 1999 roku, dla lepszego wykorzystania potencjału ludzi i sprzętu Ośrodek został połączony z Muzeum Przyrodniczym BPN w jeden dział: Centrum Edukacyjno-Muzealne BPN. Od tego czasu CEM BPN obejmuje swoją ofertą edukacyjną 60-70 tysięcy osób rocznie (biernie, poprzez udostępnianie edukacyjnych ekspozycji przyrodniczych), w tym około 4-5 tys. osób korzysta z oferty edukacyjnej Ośrodka, a więc uczestniczy aktywnie w różnych formach edukacji przyrodniczej (http://www.bpn.com.pl).
W skład oferty programowej wchodzą:

– programy edukacyjne skierowane do szkół (w tym także programy prowadzone we współpracy z okolicznymi szkołami, m.in. w ramach ścieżek ekologicznych);
– zajęcia terenowe skierowane do dzieci, młodzieży i osób dorosłych przygotowywane w oparciu o zgłoszone zapotrzebowanie tematyczne i oraz gotowe materiały edukacyjne przygotowane przez Park;
– warsztaty szkoleniowe i seminaria skierowane do pracowników edukacji i nauczycieli;
– zajęcia cykliczne dla grup dzieci i młodzieży z okolicznych szkół;
– konkursy wiedzy o przyrodzie jak również konkursy plastyczne i fotograficzne o tematyce przyrodniczej i kulturowej;
– wystawy stacjonarne i objazdowe ułatwiające poznanie przyrody przez osobiste doświadczenie;
– ekspozycja stała;
– ścieżki edukacyjne;
– działalność wydawnicza (http://www.bpn.com.pl).

Charakterystyka ścieżki edukacyjnej „Poznajemy tajemnice lasu”

Ścieżka edukacyjna „Poznajemy tajemnice lasu” powstała w ramach realizacji projektu: „Zobaczyć, zrozumieć, zachować – działalność edukacyjna Białowieskiego Parku Narodowego”, dofinansowanego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Ścieżka znajduje się przy Ośrodku Edukacji Przyrodniczej Białowieskiego Parku Narodowego (OEP BPN). Składa się z dziewięciu elementów – przystanków. Została przygotowana z myślą o rodzicach z dziećmi w wieku przedszkolnym oraz starszych dzieciach i młodzieży odwiedzających Białowieski Park Narodowy indywidualnie lub w grupach zorganizowanych. Jednym z elementów ścieżki jest rzeźba przedstawiająca żubry. Jej twórczynią jest Sally Matthews

– artystka z Wielkiej Brytanii, która wykonała rzeźbę z materiałów, które dostarcza sama natura – torfu, traw, kawałków gałęzi itp. Projekt wykonania i ustawienia rzeźby w Parku Pałacowym sfinansował Konsulat Brytyjski w Warszawie i Wales Arts International. Zrealizowano go w 2004r., w 75 rocznicę restytucji żubra w Puszczy Białowieskiej. Ponadto na ścieżce edukacyjnej przy OEP znajduje się: 10 tablic edukacyjnych, przytwierdzonych do drewnianych stolików, przy których można nie tylko wiele się nauczyć ale także odpocząć w cieniu parkowych drzew, 12 otwieranych słupków, zawierających pytania i odpowiedzi, dotyczące przyrody Białowieskiego Parku Narodowego, 9 słupów obrotowych, pozwalających na dopasowanie do siebie rysunków liści, owoców i kształtów drzew i krzewów, występujących w Puszczy Białowieskiej, tablica do pisania kredą i piaskownica w kształcie Białowieskiego Parku Narodowego. Elementem ścieżki edukacyjnej jest także: rusztowanie z „grającymi gałęziami" i „ścieżka czuciowa", którą należy przejść bez butów i z zamkniętymi oczami, rozpoznając rodzaj podłoża, po którym się idzie (Rysunek 1.). Na ścieżce edukacyjnej opisano zagadnienia związane z funkcjonowaniem lasu pochodzenia naturalnego, którego fragmenty do dnia dzisiejszego zachowały się na terenie Puszczy Białowieskiej, a ich obecność odróżnia naszą puszczę od innych kompleksów leśnych w Polsce. Odwiedzając ścieżkę można zapoznać się z jego budową, mieszkańcami, cechami odróżniającymi ten unikatowy dziś w skali Europy las od powszechnie występujących na jej terenie lasów zagospodarowanych (http://www.bpn.com.pl).

Ścieżkę „Poznajemy tajemnice lasu" przygotowano z myślą o tym, aby korzystający z niej mogli wzbogacić swoją wiedzę poprzez zabawę, do czego służyć mają np. słupki obrotowe, kłoda – równoważnia czy planszowe gry edukacyjne, z których jedna dotyczy rysia a druga grzybów (Rysunek 2, Rysunek 3.).

Zasady korzystania ze ścieżki edukacyjnej:

1. Ścieżkę „Poznajemy tajemnice lasu" przygotowano w taki sposób, aby zarówno turyści indywidualni jak i grupy zorganizowane mogły korzystać z niej samodzielnie – bez pomocy przewodnika.
2. Ścieżka udostępniana jest nieodpłatnie.
3. Dla zorganizowanej grupy dzieci lub młodzieży istnieje możliwość przeprowadzenia zajęć edukacyjnych na ścieżce przez pracownika Ośrodka Edukacji Przyrodniczej BPN.

Rysunek 1. „Ścieżka czuciowa", którą należy przejść bez butów i z zamkniętymi oczami, rozpoznając rodzaj podłoża, po którym się idzie

Źródło: Strona internetowa Białowieskiego Parku Narodowego.

Rysunek 2. Kilkanaście otwieranych słupków, zawierających pytania i odpowiedzi, dotyczące przyrody Białowieskiego Parku Narodowego

Źródło: Strona internetowa Białowieskiego Parku Narodowego.

Rysunek 3. Słupki obrotowe, pozwalających na dopasowanie do siebie rysunków liści, owoców i kształtów drzew i krzewów, występujących w Puszczy Białowieskiej
Źródło: Strona internetowa Białowieskiego Parku Narodowego.

Podsumowanie

Białowieski Park Narodowy jako najstarszy park narodowy w Polsce może się poszczycić najdłuższymi i najbogatszymi tradycjami w zakresie działalności edukacyjno-przyrodniczej. Jednocześnie jest jednym z częściej odwiedzanych parków narodowych w Polsce oraz jednym z najbardziej aktywnie działających w zakresie edukacji przyrodniczej polskiego społeczeństwa.

Puszcza Białowieska jest bezcennym obiektem przyrodniczym a przez swoją wyjątkowość i unikatowość stanowi atrakcję turystyczną. Puszcza przyciąga dużą liczbę turystów jednocześnie wymagając reżimu ochronnego. Dlatego ścieżki edukacyjne (dydaktyczne, poznawcze) są szczególnym rodzajem atrakcji łączącej funkcję edukacji ekologicznej z rekreacyjną (Łuniewski, 2021).

Wycieczki ścieżkami edukacyjnymi są niewątpliwie atrakcją turystyczną, ale przede wszystkim prowadzą do podnoszenia świadomości ekologicznej i propagują zasady rozwoju zrównoważonego. Popularyzacja ścieżek przyrodniczych w społeczeństwie może istotnie wpłynąć na zrozumienie oraz uświadomienie sobie zagrożeń jakie dla różnorodności biologicznej stwarza działalność człowieka. Przedstawiona ścieżka edukacyjno-przyrodnicza jest

jednym z przykładów kształtowania edukacji ekologicznej, która jest istotnym elementem rozwoju turystyki edukacyjnej na obszarach chronionych.

Piśmiennictwo:

1. Cohen, E. (1972*). Towards a Sociology of International Tourism*. "Social Research", 39, s.164-182.
2. Gałązka, M. (2009). *Turystyka zrównoważona w parkach narodowych w opinii turystów*, Studia i Materiały. Warszawa: Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, t. 11, nr 4 (23) s.123-130.
3. Gałązka, M. (2016). *Edukacja przyrodnicza w Puszczy Białowieskiej w opinii odwiedzających,* Turystyka i Rekreacja nr 13, s.75-88.
4. Greczuk, M., Kośmider J., (2013). *Edukacja przyrodniczo-leśna – odpowiedzialność leśników oraz nauczycieli wobec kształtowania postaw uczniów szkół podstawowych i średnich*, „Studia i Materiały CEPL" z. 34, s.286-290.
5. Kruczek, Z. (2011). *Atrakcje turystyczne, fenomen, typologia, metody badań. Kraków*: Proksenia s.7-19.
6. Lew, A. (1987). *A Framework of Tourist Attraction Research*. Annals of Tourism Research, 14 (4), s.553-575.
7. Lundberg, D. (1985*). The Tourist Business*. New York: Van Nostrand Reinhold.
8. Łuniewski, A., Jalinik, M.(red.). (2021). *Ścieżki edukacyjne w Białowieskim Parku Narodowym jako atrakcja turystyczna.* Wybrane aspekty działalności pozaprzyrodniczej na obszarach przyrodniczo cennych. Białystok: Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, s.15-21.
9. Podemski, K. (2004). *Socjologia podróży*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
10. Swarbrooke, J. (1995). *The development and management of visitors attractions*, Oxford: Butterworth – Heinemann.

Strony internetowe:

1. Derek. M, (2013). *Anatomia atrakcji – czyli jak stworzyć coś z niczego.* Pobrane z *:* https: Anatomia atrakcji – czyli jak stworzyć coś z niczego | post-turysta (data dostępu: 20.07.2022 r.).
2. http://www.bpn.com.pl (data dostępu: 23.06.2022 r.).